כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת קורח ■ ל' סיון ה'תשע"ח ■ 13.06.2018 ■ גליון מס' 483

תפוצה לכל קהילות ישראל

מחלוקת קרח ועדתו

/ הרב יעקב הלוי פילבר

"כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. איזו מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים - זו מחלוקת קרח ועדתו" [אבות פ"ה מי"ז]. ושואלים: מדוע אומרת המשנה "מחלוקת קרח ועדתו" ולא "מחלוקת קרח ומשה", ומדוע היא מתייחסת ומדגישה את סופה של המחלוקת, "סופה להתקיים" או "אין סופה להתקיים" ולא את תחילתה של המחלוקת? התשובה היא: חסרונה של המחלוקת אינו בעצם הוויכוח, שהרי כל הלימוד שלנו בישיבה הוא תרבות המחלוקת, שהאחד אינו מסכים לדעתו של השני, ואדרבא במקרה זה דווקא המחלוקת היא שמביאה לבסוף לבירור האמת. לכן את המחלוקת יש לבחון לפי המניעים שהביאו אל המחלקת, אם המניע הוא קנאה וצרות עין בהצלחת הזולת, שהמניע למחלוקת הוא האינטרס האישי, וכדי ליפות אותה מחפים אותה ב"לשם שמים", מחלוקת כזו הסוף שלה הוא קטלני. ומחלוקת כזו היתה מחלוקת קרח ועדתו. ומה שהמחלוקת הזו נקראת "מחלוקת קרח ועדתו" ולא "מחלוקת קרח ומשה", מפני שהיא היתה מחלוקת חד צדדית, שהצד השני לא היה מעורב בה, אדרבא משה ניסה בכל כוחו להתרחק מן המחלוקת, לכן לא היתה כאן מחלוקת בין קרח ומשה. אבל במריבה הזו היתה מחלוקת והיא היתה בתוך עדת קרח עצמה. כי בחבורתו של קרח היו שלש קבוצות וכל אחת מהן באה אל המחלוקת ממניע אחר, לכל אחד מהם היה אינטרס אחר שבגללו הוא נגרר למחלוקת: קרח עורר את המחלוקת מפני שבקש לעצמו את הכהונה הגדולה. מאתים וחמישים איש, שהיו "נשיאי העדה, קריאי מועד, אנשי שם", הם לא חפשו שררה אלא רצו את מעלת הקדושה שהייתה למשה ואהרן ולא להם. ובכל מחלוקת שאינה לשם שמים תמיד מצטרפים כל מיני ריקים ופוחזים כמו דתן ואבירם, שהם לא צריכים סיבה או מניע, כי הם נרגנים מקצועיים, ותמיד היו מצטרפים לכל מריבה, וכבר במצרים דתן ואבירם "הם היו שני אנשים עברים נצים", ו"כל נצים ונצבים דתן ואבירם" [רש"י שמות ה כ], וגם בפעם הזו מצאו הזדמנות למריבה והצטרפו למחלוקת. לכן מציינת המשנה שעיקר מבחנה של המחלוקת היא האם "סופה להתקיים" או "שאין סופה להתקיים", ואי ההתקיימות אינה רק במובן שקרח ועדתו מתו בגלל המחלוקת, שהרי גם אם קרח ועדתו לא היו מתים אלא מנצחים במחלוקת, גם אז היתה המחלוקת ממשיכה להתקיים בינם לבין עצמם.

המבחן הזה אם הדבר מתקיים או לא מתקיים הוא קיים לא רק בעניין המחלוקת, אלא הוא קיים בכל תחרות או התמודדות על תפקיד או ההנהגה שלטונית, גם כאשר רוב הציבור בחר באחד המתמודדים לעמוד בראש, גם אז צריך לבחון מה היה המניע האמתי של אותם ההמונים שבחרו באותו מתמודד, האם המניע היה ה"בעד" והוא שאיחד את כולם, וכולם היו שותפים למטרה חיובית מוסכמת, כי אז ה"בעד" הזה ימשיך להנחות אותם גם אחר הניצחון, וההצלחה שלהם תמשיך להתקיים. אבל אם המניע לתמוך באחד הצדדים לא היה ה"בעד" אלא ה"נגד", שהדבר המשותף היה ההתנגדות להנהגה הקיימת, וכל אחד ואחד מסיבה אחרת הצטרף, כי אז גם אם יצליחו לבסוף לנצח בהתמודדות, "אין סופה להתקיים", מפני שחסר להם הדבק שיחבר אותם למטרה חיובית מוסכמת, ואז לאחר הניצחון יצוצו לבסוף רסיסי קבוצות, וכל אחד יפנה את המניע השלילי שלו אל השותפים החדשים שלו. ולכן גם מבחינה זו מחלוקת קרח ועדתו אין לה סיכוי להתקיים, מאחר וכל מרכיביה היו חלוקים בתוך תוכם. ואת סוד החיסרון הזה לא ידעו הגברים שבמחלוקת והם נסחפו במערבולת המחלוקת מבלי להבחין שלא תצמח להם אישית כל תועלת ממנה, ורק החכמה שבנשים, אשתו של און בן פלת, היא שהבחינה בשקר של המחלוקת, ועל כן אמרה לבעלה: "מה לך במחלוקת הזאת? אם אהרון כהן גדול אתה תלמיד, אם קרח כהן גדול אתה תלמיד, ועליה נאמר

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

מלחמת ההתשה של קורח
נשאלת השאלה: האם קורח באמת חשב שהוא יצליח לסלק משה ממנהיגותו? בלב ליבו...
המשך בעמי 2

נחלק במחשבה ולא במעשה
הפרשה פותחת בכך שקרח לוקח את עדתו, כלשון הפסוק "ויקח קרח בן יצהר בן קהת...
המשך בעמי 3

שוויית קיץ
כשראינו את 'ליאו מסי' עמד אחד מאתנו ובירך ברכה בשם ובמלכותת: 'ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שככה לו בעולמו'...
המשך בעמי 4

האם בלועי קרח חיים עוד עד היום?
בפרשתנו פרשת קרח כתוב, ותפתח הארץ את פיה, ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל...
המשך בעמי 5

סיפור לשבת

כהן וגרושה מקרקוב שרצו להתחתן
התנהגותו של שלמה־זיגמונד זעזעה את קהילת יהודי קרקוב. באותם ימים הייתה קרקוב עיר של תורה ויראת־שמים...
המשך בעמי 6

שביבים

- הגשת מאכלים למי שאינו מברך
- יראת חטא של בת ישראל
- האומנם חשש מפני עין הרע?
- היוזמה המיוחדת שקדמה ללימוד 'הדף היומי'
- העצות של ד"ר טובה קליין

המשך בעמי 7

'חכמת נשים בנתה ביתה'" [במד"ר פי"ח כ].

אבל מחלוקת הלל ושמאי סופה להתקיים, לא רק במובן שאת דבריהם ילמדו לתמיד, אלא יותר מזה שלמרות שההלכה נפסקה כבית הלל הרי שלעתיד לבא תפסק ההלכה כדברי בית שמאי [עיין "לאור ההלכה" להגרש"י זוין עמ' שט], כך שגם דברי בית שמאי יתקיימו בפועל מפני ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים". כי אצל הלל ושמאי המניע למחלוקת היה מטרה חיובית שהיא בקשת האמת, וגם הלל וגם שמאי התכוונו לדבר אחד שהוא "לשם שמים". משא"כ מחלוקת שאינה לשם שמים, שלא מטרה חיובית מוסכמת היא שמאחדת את הקבוצה החולקת, אלא שהקבוצה החולקת עצמה חבריה חלוקים עם עצמם, ובתכלית המחלוקת יש לכל אחד ואחד מהם אינטרס שונה ומניע אחר, והדבר היחידי שמאחד אותם לקבוצה אחת היא ההתנגדות לצד השני. ולכן אמרו במשנה: "מחלוקת קרח ועדתו" שהמחלוקת היתה בין קרח ועדתו, שלכל אחד מהשותפים במחלוקת היה מניע אחר.

מלחמת ההתשה של קורח

/ הרב אליעזר שמחה וייס שליט"א

נשאלת השאלה: האם קורח באמת חשב שהוא יצליח לסלק משה ממנהיגותו? בלב ליבו, האם הוא באמת האמין כי המרד שלו יגרום למהפכה שלטונית ויגרום לסילוק של מנהיג אשר הוביל את העם מתוך השעבוד אל החופש, הגן עליהם מפני צבאות מצרים והביא אותם למרגלות הר סיני לקבל את התורה?

כל מאמרי חז"ל מתארים קורח כאיש חכם ופיקח, האם לא הייתה לו כל הבנה של האירועים שהתרחשו במדבר? האם הוא לא ידע מה היה סופם של המתנגדים למנהיגותו של משה? האם הוא לא ידע מה אירע לאלו שעבדו לעגל הזהב ומה היה סופם של אלו שהתאוו אחרי בשר במדבר? מה היה סופם של המרגלים? הלא אפילו מרים - שרק דיברה על משה נענשה. קורח שראה את כל האירועים הללו שהמחישו באופן מוחלט שיש לפסוע בזהירות כאשר מעבירים ביקורת על ה' או על משיחו משה.

כיצד ניתן להסביר את ההתנהגות הלא רציונלית של קורח שהיה אדם רציונלי מאוד. ובלשונם הציורית של חז"ל (במדבר רבה ח): "קורח שפיקח היה מה ראה לשטות זאת.

ניתן היה להציע מספר הסברים, אולי קורח הונע על ידי כוח או תאוות בצע - דחפים רגשיים דומיננטיים כל כך שהם עוקפים את הרגישות הקוגניטיבית שלו. או אולי יש לו תחושה גאווה חזקה כל כך, שהוא באמת משכנע את עצמו שהוא יהיה מנהיג טוב יותר משה. אולי בתודעה שלו הוא חש שהוא פועל לטובת העם ולכן לא ניתן לעצור אותו.

בשורות הבאות אני רוצה להציע הסבר חדש המבוסס על רעיון של גדולי החסידות. גדולי החסידות מציינים שהשם קורח מורכב מהאותיות ק.ר.ח. את המילה קורח ניתן לקרוא גם המילה קרח (ICE).

קורח ידע שבטווח המיידי אולי הוא ייכשל אך קורח הסתכל לטווח רחוק. הכוונה של קורח הייתה להחליש את משה, לצנן אותו. רתיעתו ממשה הייתה כל כך גדולה עד שהוא היה מוכן להקריב את עצמו על מזבח המחלוקת עבור מה שהוא רואה להיות טוב יותר. מטרתו היא לצנן את השפעתו של משה. באופן מיידי. אולי הוא ייכשל אבל בטווח הרחוק, ממשיכי דרכו (אולי בני קורח) יוכלו להצליח למרוד נגד משה. לצורך זה חשוב היה לקבוע תקדים שיערער על מנהיגותו של משה, שיצנן את הדביקות של העם בו. קורח ציפה שלאור המרידה שלו אנשים יבינו שמעמדו וסמכותו של משה איננו איתן דיו וניתן להחליפו.

רעיון זה ודאי מזכיר לנו את האסטרטגיה של עמלק. התורה מתארת בפרשת עמלק (דברים כה, יח): אשר קרך בדרך. פשט הכתוב הוא שהוא נקרו (מלשון מקרה) לנו בדרך, היינו הציבו לנו מארב. רש"י על אתר מציע הסבר אחר, קרך מלשון קור. עמלק ידע שהוא עלול להיכשל, הוא ידע שלא ניתן לנצח עם שחוסה בצל ה' אך הוא בחר לצנן את ההתלהבות של עמי תבל מעם ישראל. אולי ברגע זה יהיה לזה אפקט מועט, אבל מי יודע מה זה יכול לקבע בתודעה של יורשינו מחר. עמלק חשב לטווח רחוק. הוא ציפה שיום יבוא והקב"ה יסיר ח"ו את השגחתו מעם ישראל, ביום זה חשוב היה לעמלק שעמי העולם לא יפחדו להילחם עם ישראל.

לצערנו ברמה מסוימת קורח הצליח בתכניתו הזדונית. ומתוך הכישלון הוא אכן הצליח לצנן את האמבטיה. נשים לב לרטוריקה של סגניו של קורח, דתן ואבירם. גם לפניהם היו שהביעו ספיקות לגבי ארץ ישראל אבל לאחר המרידה של קורח, תלמידיו מעלים את הרטוריקה שלהם לשיא חסר תקדים. וכך הם אומרים (במדבר טז, יג) "ויאמרו, לא נעלה. המעט, כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש, להמיתנו, במדבר: כי-תשתרר עלינו."

קשה לתאר חוצפה גדולה מזה. הלא מדובר בהפיכת המציאות על פניה. משה רבינו הוציא אותם ממצרים, ארץ של רדיפות והשפלות לעבר ארץ זבת חלב ודבש, ותלמידי קרח, הופכים את מצרים לארץ זבת חלב ודבש. זו התוצאה, ברגע שקורח צינן את האמבטיה ערער על היסודות הפשוטים ביותר, אזי האמיתות ניתנות לערעור.

קורח היה בעל סבלנות הוא היה מוכן למלחמת התשה נגד משה, עוד מעשה מרד, עוד סקנדל ובסוף יגיע סופו של משה, הוא ידע שבסופו של דבר קרירות תגרום לרפיון ולעוד קרירות.

ואולי זו הסיבה שהעונש של קורח ועדתו הוא שהם אומרים בכל עת, "משה אמת ותורתו אמת" התרופה לקרירות היא ההתעוררות התמידית של משה אמת ותורתו אמת. נחזק בעצמנו את המסר שקרירות מולידה קרירות והתלהבות מולידה התלהבות.

נחלק במחשבה ולא במעשה

/ הרב גור גלון*

הפרשה פותחת בכך שקרח לוקח את עדתו, כלשון הפסוק "ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן, ויקומו לפני משה...". והשאלה העולה על לשון הפסוק היא: מה הכוונה "ויקח", מה לקח קרח? רש"י מביא שני פירושים לעניין: האחד "לקח את עצמו לצד אחד, להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה. וזהו שתרגם אונקלוס 'ואיתפלג' - נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת. וכן 'מה יקחך ליבך' - לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם". ומבאר המהר"ל בביאורו גור אריה ש"פירוש 'ויקח' שחשב מחשבה מה לעצמו, ועל זה שייך 'ויקח', דבמחשבה המיוחדת שהיה לו נלקח לצד אחד". וכך ניתן לפרש את דברי רש"י שלהיות נחלק מתוך העדה, אין הכוונה במעשה אלא במחשבה. ולכאורה מקשה המהר"ל מדוע לא מצאנו בכל מחלוקת לשון 'ויקח', שהרי בכל מחלקות האדם לוקח את עצמו במחשבה להיות כנגד אדם אחר? ומתרץ המהר"ל ש"יש לתרץ דווקא כאן מפני שהיה קרח חולק על הכהונה, שהיא לכלל ישראל, וכל ישראל תלויים בכהונה, וכל החולק עליה הרי הוא יוצא מכלל ישראל, ולוקח עצמו לצד אחד מכל ישראל, שייך עליו לשון 'לקיחה'. אבל בשאר מחלוקת שאין היחיד חולק על הכלל, לא שייך לשון זה..."

בעצם, המהר"ל מפרש שקרח בה לחלוק על מוסד הכהונה, ומהו היסוד שעומד בעמדה זו של קרח, שרוצה לבטל את הכהונה? קרח בא וטוען שאסור שתהיינה מדרגות בעם ישראל, שלא ראוי שעם ישראל יהיה מחולק למדרגות כי 'כל העדה כולם קדושים', ולכאורה, על פניו, טענה זו טובה וישרה, מדוע שיהיו גדולים וקטנים - עדיף שכולם יהיו גדולים? ואם נרחיב את השאלה אז ייתכן כי קרח חולק על כל סגולת ישראל, על כל רעיון העם הנבחר- מדוע שעם ישראל יהיו סגולה מכל העמים? אלא שטענתו של קרח לא תוביל לכך שכולם יהיו גדולים אלא שכולם יהיו קטנים, שהרי להגיע לשלמות אי אפשר, שהרי השלמות היא הקב"ה ולהגיע לשם זה לא ביכולת האדם. ולכן יש רק דרך ארוכה, מדרגות רבות לאין ספור. מטרתנו אינה השלמות אלא ההשתלמות המתמדת, ולכן צריך תמרורים שיורו לנו לאן עוד אפשר להתקדם, למה לשאוף ועד כמה אפשר לעלות, וזה תפקידם של גדולי האומה. ולכן, לטובת כולנו נטע הקב"ה נשמות עליונות שיורו את כיוון ההתקדמות, את שאיפת ההתקדמות ואת היכולת להתעלות ולהתגדל. וכפי שנטע נשמות כאלה, נטע בישראל שבט מיוחד שכולו קודש. שהרי כאשר ישנו שבט שלם שכולו מוקדש לאהבת ה', לעבודת ה', לקדושה ולטהרה, דומה הדבר לכור גרעיני שבריכוז האנרגיה יוצא הכוח החזק והמשפיע ביותר. ממילא, ישראל הם אור לגויים והכוהנים הינם המוח של ישראל וגדולי האומה הינם עיני העדה (המהר"ל, חידושי אגדות קידושין ע:). וגם בימינו בני הישיבות, לומדי התורה, הרבנים, וגדולי הדור הינם המגדלורים שמכוונים את כולנו לאן לשאוף. ולכן חז"ל מתייחסים בחריפות רבה למי שלא יודע להכיר ולהוקיר את תלמידי החכמים שבישראל, והוא אפיקורס שאין לו חלק לעולם הבא, וכדברי הגמרא שאחד מהמוגדרים אפיקורס הוא האומר 'מאן אהני לן רבנן'. ומכאן גם נלמד גודל האובדן והצער בהילקח מאיתנו אחד מעיני העדה, הרב מרדכי אליהו זצ"ל.

בפירושו השני כותב רש"י דבר אחר: "ויקח קרח'- משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים" ומבאר המהר"ל "ושייך בזה לקיחה, לפי שהמפתה את האדם לוקח אותו לגמרי, לפי שהוא נשמע לו. לאפוקי אם אדם לוקח אדם אחר (במעשה) אין זה לקיחה, לפי שעיקר האדם, שהוא נפש המשכל, אינו ברשותו, ואיינו מציית לו, אבל כאשר הוא מפתה אותו בדברים, הרי הוא לוקח את האדם עצמו". וגם כאן מלמדנו המהר"ל יסוד חשוב, שהאדם הוא מחשבתו, ושמצבו של האדם באמת לא נקבע על פי ענייניו האישיים אלא על פי מחשבתו ורוחו, ולכן הדבר האמיתי שנדרש כדי לקחת את עם ישראל למקומם הטבעי הוא לקחת אותם בדברים, לשכנע, להסביר, להראות את האור והעומק, את האמת והצדק שבתורה. וכדי לנסות להפיג מעט את האבל במות גדול הדור - אדם יכול לקחת את גדול הדור איתו, אם רק ייקח את ההבנות, המחשבות, דברי התורה וההדרכות של גדול הדור, הוא נמצא באמת איתו, הרבה יותר איתו לו היה פיזית לידו. ויהי רצון שנזכה לכך.

*ראש ישיבת ההסדר הר ברכה

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

שו"ת קיץ הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

(לרגל טורניר הכדורגל העולמי העומד בפתח, אנו שבים ומפרסמים תשובה רלוונטית זו)

שואלים נערים מאחד התיכונים הדתיים בארץ:
לפני זמן לא רב טסנו כמה חברים לטיול בספרד, וכחלק מהטיול הלכנו לצפות במשחק כדורגל של קבוצת הכדורגל 'ברצלונה'.

אבא של אחד מהחבר'ה שיש לו קשרים עסקיים ברחבי העולם - ארגן לנו כרטיסי **V.I.P** אשר הקנו לנו אפשרות לצפות בשחקנים ממש מקרוב במסדרונות של חדרי ההלבשה.

כשראינו את שחקן הכדורגל המפורסם 'ליאו מסי' עמד אחד מאתנו וברך ברכה בשם ובמלכות בלשון הזאת: 'ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שככה לו בעולמו'.

שאר החברים התפלאו מאוד, מה מקום יש לברך ברכה על שחקן כדורגל, ומעולם לא שמענו בכלל שיש ברכה כגון זו.

החבר שבירך, הסביר כי הוא נוהג לפי פסק הלכה של הרב אליעזר מלמד שליט"א.

דבריו הוסיפו לנו תדהמה ולא האמנו לו כי יש אכן פסק הלכה כזה, אולם כשחזרנו לארץ וברנו קצת התברר לנו שיש דברים בגו...

נודה לרב אם יוכל לבאר מה מקומה של ברכה זו, והאם אכן אפשר או אפילו צריך לברך ברכה זו על שחקני כדורגל???

תשובה: אכן, לפני מספר חודשים בתקופת האולימפיאדה, הרב מלמד שליט"א כתב בטורו השבועי - 'רביבים' המתפרסם בעיתון 'בשבע', שמי שרואה אלוף אולימפי עליו לברך את הברכה הנ"ל.

מקור ברכה זו היא בגמ' במסכת ברכות[א] ושם כתוב שאם ראה[ב] בריות טובות אומר 'ברוך שככה לו בעולמו'.

וגמרא זו נפסקה להלכה בשולחן ערוך[ג] ושם גם מבואר על פי התלמוד ירושלמי[ד] שגם בהמה נאה היא בכלל 'בריות נאות' ויש לברך עליה 'שככה לו בעולמו'.

ועל פי הנ"ל פסק הרב מלמד שליט"א שאם רואים (ראיה ממשית לא דרך מסך המכשיר) בריה נאה בדמות אלוף אולימפי יש לברך עליו ברכה זו (אף אם אינו יהודי) ומאחר שכל אלוף אולימפי הוא מין בפני עצמו, הרי שאם ראה אלוף אולימפי בקפיצה לגובה מברך עליו, ואם יראה לאחר מכן אלוף אולימפי לקפיצה למרחק יברך גם עליו, וכמו כן אלוף אולימפי לריצה למרחק של 100 מטר הוא מין שונה מאלוף למרחק רב יותר ולכן יכול לברך על כל אחד בנפרד, ועוד כתב שאם רואה את כל הספורטאים הנ"ל במעמד אחד, כגון בטקס סיום התחרויות יפטור את כולם בברכה אחת.

עוד דן שם הרב שליט"א האם יברך ברכה זו רק על אלוף העולם או גם על אלוף ארצי[ה], ומסקנתו היא שאם נמצא בארץ יכול לברך על אלוף ארצי, אבל אם נמצא באולימפיאדה לא יברך אלא על אלוף העולם, עד כאן תוכן דבריו של הרב מלמד שליט"א וכנראה שלפסקים אלו התכוון חברכם כשהוא בירך ברכה זו על שחקן הכדורגל המפורסם.

אמנם, חייב אני לומר כי בעת שקראתי פסקי הלכה אלו של הרב מלמד שליט"א השתוממתי עד למאוד, ומפעם לפעם בדקתי האם העיתון נושא את התאריך י"ד באדר, או לחילופין 1 לאפריל...מאחר ולא האמנתי כי הרב מלמד שליט"א יכתוב ברצינות פסקי הלכה כגון אלו, המעוררים תמיהה והתפלאות באזני כל שומעיהם ובעיני כל קוראיהם.

לעניות דעתי, אין שום מקום לברך ברכה זו על ספורטאים מצטיינים, והמברך - מברך ברכה לבטלה, שהיא איסור תורה של 'לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא' - לכמה פוסקים[ו].

ואבאר את דברי: הנה מלבד שפסקי הלכה אלו נשמעים מוזרים וזרים לאוזן ההלכתית, יש לטעון עליהם טענות הלכתיות גם לגופו של עניין.

ראשית, צודקים אתם בכך שטענתם שלא שמעתם ברכה זו מעולם, שאכן מגדולי הפוסקים[ז] כבר העידו שבזמננו היום לא נוהגים לברך ברכה זו כלל, ונער הייתי ואמנם עוד לא זקנתי, אך גם אני לא ראיתי ולא שמעתי מימי מי שמברך ברכה זו, ובנוסף, כשאנו רואים ספורטאים כמו אלוף אולימפי לריצה למרחק וכדומה, או שחקן כדורגל מצטיין, אין אנו רואים עליהם שום דבר יוצא דופן, הרי הוא נראה מבחינה חיצונית כאדם רגיל מן השורה, ורק הידיעה כי אדם זה הוא אלוף מעוררת בנו התפעלות (למי שמתפעל..) אך אין הדבר ניכר עליו בגופו, ואין ברכה זו - 'שככה לו בעולמו' נתקנה אלא על יצור שנראה מבחינה חיצונית נאה במיוחד[ח], כגון בן אדם יוצא דופן ביופיו ותארו, או בהמה משובחת כגון סוס אצילי היוצא דופן בגובהו, יופיו, תארו, וכדומה, ואז אכן שייך לברך עליו - מדין הגמרא והשולחן ערוך - ברכה זו, אך יצור שמבחינה חיצונית נראה רגיל לכל דבר ועניין - לא שייך לברך עליו.

אמנם מצינו שתקנו חז"ל ברכה על אדם שמבחינה חיצונית - פיזית, נראה רגיל, אך יודעים אנו שמאחורי אדם זה מסתתרת חכמה רבה, והיא ברכה שמברכים על חכמי אומות העולם[ט] - 'שנתן מחכמתו לבשר ודם', אך ברכה זו היא על חכמה במדעי העולם כגון מתמטיקה, רפואה וכדומה, ולא על חכמה יוונית - חכמת הספורט...

ולכן לענ"ד אין לברך כלל וכלל ברכה זו שנתקנה על יופי חיצוני - על ספורטאי כזה או אחר[י], והמברך - ברכתו לבטלה.

ותמה אני איך הרב מלמד שליט"א לא חשש לחדש הלכות הללו, לברך על אלוף זה ואלוף אחר, בברכה שלא ראינו ולא שמענו שנוהגים אותה בזמננו, ובפרט בהלכות ברכות שבהן יש לנו כלל ברזל - 'ספק ברכות להקל' וזאת מחמת החשש הגדול של ברכה לבטלה, ואין לי אלא ללמד זכות על הרב שליט"א שמתוך חיבתו היתירה לברכות השבח והראייה (כמו שזה בא לידי ביטוי בפסקים נוספים של הרב[יא], ובכך שהרב שליט"א מרבה להתעסק בהלכות הללו של ברכות הראייה) חידש הלכות אלו בבחינת 'גדולה אהבה המקלקלת את השורה', ואשריו שנתפס על דברי תורה[יב].

א - דף נ"ח עמוד ב'.
ב - ויש לדקדק מדוע באשר לבריות טובות לשון הגמ' הוא 'ראה' בלשון עבר ואילו באשר לפיל וקיפוף לשון הגמ' הוא 'הרואה' בלשון הווה, וכן על הפיל והקיפוף הלשון הוא 'מברך' ואילו בבריות טובות הלשון הוא 'אומר', ולא ראיתי למי שעמד על שינויי לשון

אלו וילי"ע.
ג - סימן רכ"ה סעיף י'.
ד - ברכות פרק ט'.
ה - ומדמה זאת הרב שליט"א לברכת 'עושה מעשה בראשית' על הרים, שמברך על ההרים המקומיים על אף שבמדינות אחרות ישנם הרים מרשימים יותר, ולענ"ד לפי המבואר במשנה ברורה סימן רכ"ה שער הציון אות ל"ג אין ההשוואה נכונה, שעל ההרים יכול לברך על כל הר מרשים גם אם אינו המרשים ביותר ובתנאי שמעורר בו התפעלות, משא"כ על בריות נאות אינו מברך אלא על הבריה הנאה ביותר וכלשון הרמב"ם ודו"ק.
ו - רמב"ם פרק א' מהלכות ברכות ושולחן ערוך או"ח סימן רט"ו סעיף ד'.
ז - עיין חיי אדם הלכות ברכות כלל ס"ג סעיף א', ומשנה ברורה סימן רכ"ה ס"ק ל"ב ושער הציון שם אות ל"ג (אמנם בחזון עובדיה - ט"ו בשבט, הביא ברכה זו ולא כתב שאין מברכים אותה בזמננו)
ח - ולענ"ד אין דברים אלו צריכים הוכחה שפשוט שרק מראה חיצוני מיוחד במינו נכלל בגדר 'בריות נאות' ולא ספורטאי מצטיין שמבחינה חיצונית נראה רגיל, ומ"מ לרווחא דמילתא אציין ללשונו של ערוך השולחן בסימן זה (סעיף י"ד) 'בריות נאות המצויינין ביופיין הרבה' ודו"ק.
ט - כמבואר בשולחן ערוך או"ח סימן רכ"ד סעיף ז'.
י - ועל חכמי ישראל החכמים בחכמת התורה מברך 'שחלק מחכמתו ליראיו' (והנה לא מצאנו בפוסקים נוסח ברכה לברך על חכם בחכמות העולם שהוא יהודי, ושמעתי בשם סבי זקני הרב שבתי יגל זצ"ל ראש ישיבת 'סלונים' שאמר שמכאן מוכח שאין לברך אותה בזמנינו, לענ"ד לאחר מחילת כת"ר, לא זו הדרך ולא זו העיר)

זו ברכה...)
יא - ועיין במשנה ברורה סימן רכ"ה ס"ק ל"ב דאין להתבונן בפני עובד גלולים.
יב - פסק לברך (פניני הלכה הלכות ברכות) על ים המלח 'עושה מעשה בראשית' על אף שאינו נעשה במעשה בראשית וכפי שכבר התבאר עניין זה בתשובה שהתפרסמה במדור זה בעבר, וכן כתב שאפשר לברך על 'מכתש רמון' ברכה זו, ומאחר שאינו נברא בששת ימי בראשית היה ראוי יותר להכריע שלא לברך מחמת 'ספק ברכות להקל', וכמו כן כתב לברך על ברכה זו על הנהרות הגדולים ולא הזכיר כלל את הדעות החולקות שאין לברך בזמננו עושה מעשה בראשית על נהרות כלל ועוד.
יג - עוד אוסיף להעיר כי הרב אף הוסיף לפסוק שאפשר לברך על אותו אלוף אולימפי פעם שנייה לאחר שלושים יום שלא ראהו אם הגיע להישג מיוחד על אף השו"ע שלא מברכים ברכה זו אלא פעם בחיים, ואף לו יהיבנן ליה לרב מלמד שכן שייכת ברכה זו על ספורטאים מ"מ הבו דלא לוסיף עליה ועד כמה ניתן לחדש הלכות בברכות אלו שכאמור לא נוהגים אותה בזמננו ובפרט שסב"ל (ופסק זה של הרב מתבסס על מה שכתב בפניני הלכה -ברכות, ברכות הראייה, סעיף י"ג בהרחבות, ושם כתב לבאר את דעת הראב"ד שאין מברכים ברכה זו אלא פעם בחיים באופן מחודש, וכתב על זה הרב 'כמדומה שאפשר לפרש בדבריהם', ע"כ, ואני הק' תמה וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה להתיר לברך במקום שבו יש כלל 'ספק ברכות להקל'? ובפרט בברכה על ספורטאים שעצם הענייין הוא חידוש עצום שאינו מבוסס, ונמצא שיש כאן חידוש על חידוש על חידוש בהלכות ברכות, ובברכה שלא נוהגים לברך אותה בזמנינו, לענ"ד לאחר מחילת כת"ר, לא זו הדרך ולא זו העיר)

האם בלועי קרח חיים עוד עד היום?

/ הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו פרשת קרח כתוב, ותפתח הארץ את פיה, ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקורח ואת כל הרכוש, וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה, ותכס עליהם הארץ, ויאבדו מתוך הקהל (במדבר ט"ז, ל"ב - ל"ג).

בגמרא (ב"ב דף ע"ד ע"א) איתא: אמר ליה (ההוא טייעא לרבה בר בר חנה, גמ' שם דף ע"ג ע"ב) תא אחוי לך בלועי דקורח, חזאי תרי ביזעי (בקעים, רשב"ם) והוו קא מפקי קוטרא (עשן, רשב"ם), שקל גבבא דעמרא ואמשינה במיא (לקח גיזת צמר ושראה במים, רשב"ם) ודעצירא בראשה דרוחמא (הגיזת צמר תחב בראש רומח), ועיילה התם (לחור שהיה באדמה), וכי אפיק (כשהוציא משם הרומח, וגיזת צמר) הוה איחרך איחרוכי (הגיזי צמר, ואע"פ ששרוין במים, רשב"ם) אמר ליה אצית (הסכת ושמע, רשב"ם) מאי שמעית, ושמעית דהוו אמרין "משה ותורתו אמת, והן בדאין", ומסביר הרשב"ם: "שהרי ירדו חיים שאולה", לפיכך שמע מה שהם אומרים (עכ"ד), אמר לי, כל תלתין יומי (כל ראש חודש, רשב"ם), מהדר להו גיהנם להכא, כבשר בקלחת (שמהפכין אותו כדי שתתבשל, רשב"ם), ואמרי הכא משה ותורתו אמת והן בדאין (עכ"ד הגמרא).

רואים מכאן שלמד הרשב"ם בדברי הגמרא שבלועי קרח חיים וקיימים לעולם, ורבה בר בר חנה שמע ממש שהם אומרים "משה ותורתו אמת".

והנה ברש"ש (שם ד"ה שמעית דקאמרי) כתב וז"ל: שהרי ירדו חיים שאולה, כוונת הקרא הוא דנבלעו בעודם חיים, אבל אחר כך ודאי דמתו, כי איך יחיו בלי אויר, ובלא מזונות, ואיך אפשר שיחיו עד הנה, וכן מדכתיב (במדבר כ"ו, י"א) ובני קרח לא מתו, משמע דזולתם כולם מתו. (עכ"ל).

והנה הרש"ש חולק על הרשב"ם וסובר שבלועי קרח כבר לא היו בחיים, דהרי רק ירדו חיים שאולה, אבל תיכף אחר כך מתו, ומה ששומעים "משה ותורתו אמת" הנשמה צועקת כך, ולא הגוף, ובכירושו משיג על הרשב"ם למה מפרש "חיים שאולה", דנבלעו בעודם חיים, וחיים כעת.

אולם הראה לי אאמו"ר הגה"ח רבי אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ שליט"א שבמדרש רבה (במדבר פרשה י"ח ס"ק י"ט) איתא : "חיים שאולה" יש אומרים חיים וקיימים עד עכשיו. ע"כ.

ואם כן הרשב"ם הולך לפי שיטה זו במדרש. והרש"ש יסבור לפי השיטה הפשוטה שבלועי קרח מתו מיד כשנכנסו לאדמה. שהרי מלשון המדרש שכתב: "יש אומרים" חיים וכו', משמע שזה רק "יש אומרים", ולא כולם סוברים כך.

ועל השאלה ששאל הרש"ש האיך יחיו בלי אויר, ובלי מזונות, י"ל שזה היה נס, שהתקיימו בלי אויר ובלי מזונות, שהרי גם עם אויר וגם עם מזונות, זה עדיין נס עצום לחיות עד עתה, וגם יתכן שהיה להם אויר, שהרי היה חריץ בקרקע שראו העשן עולה שם, כמבואר בגמרא שם, ומזונות, יתכן שהם אוכלים סוג אדמה שזה מזין, ואפשר להתקיים בזה. והבן.

וע"ע בספר "עקבי דוד", לאאמו"ר שליט"א, (בפרשתנו) מה שהאריך עוד לבאר במחלוקת דברי הרשב"ם והרש"ש הללו. ואכמ"ל.

*מחבר ספר "גם אני אודך".

סיפור לשבת

כהן וגרושה מקרקוב שרצו להתחתן

התנהגותו של שלמה־זיגמונד זעזעה את קהילת יהודי קרקוב. באותם ימים הייתה קרקוב עיר של תורה ויראת־שמים. פריקת העול של הצעיר היהודי הייתה אפוא חריגה מאוד. זיגמונד נולד בגרמניה, ובנעוריו נטש את דרך התורה והמצוות והחל לחיות חיי הפקר. הוא התחבר עם צעירים לא־יהודים ונעשה כאחד מהם. במרוצת הזמן שינה את שמו לזיגמונד, ונתמנה למנהל אחוזותיו של הנסיך ששלט באזור קרקוב. רבה הזקן של קרקוב באותה עת ־בשנת הקכ"ג, לפני כ־650 שנה־ היה רבי יצחק, גדול בתורה וביראה, שהיה ממגורשי אשכנז. יום אחד הופיע זיגמונד בביתו ובפיו בקשה: הוא מעוניין שהרב יערוך לו חופה וקידושין עם בחירת ליבו. הרב ביקש לדעת מי הכלה, וזיגמונד נקב בשמה. היא הייתה אישה גרושה, ממשפחה מכובדת, אבל לא יראת־שמים יתר על המידה. הרב הזכיר לזיגמונד כי הוא כוהן ואין הוא רשאי לשאת גרושה. הצעיר הגיב בזעם ואמר כי יתחתן איתה ויהי מה.

בתוך כך ניסה הרב לפנות אל הגרושה ובני משפחתה, ולשכנע אותם כי הנישואין האלה אסורים. הללו, שהיו קשורים עם זיגמונד בקשרי מסחר, קיוו כי הנישואין ישפרו את עסקיהם.הם הביעו את ביטחונם כי אם ירצה, יוכל הרב למצוא 'היתר' לבעיה. הם אף הודיעו כי הנישואין יתקיימו בכל מקרה. כשראה כך הודיע להם הרב, כי אם יתבצעו הנישואין יטיל עליהם חרם. כמו־כן ביקש לפרסם בכל בתי־הכנסת בעיר את האיסור המוחלט של נישואי כהן וגרושה. בעיר סערו הרוחות. היראים תמכו, כמובן, בעמדתו של הרב, ומולם התייצבו קרובי משפחתה של הגרושה וכמה מידידיהם, שהחניפו להם. ההתנגדות התקיפה של הרב נהפכה לאתגר בעבור הצעיר הפוקר. בתוקף מעמדו הרם הצהיר כי הרב עצמו, על אפו ועל חמתו, יערוך לו ולגרושה את הקידושין.

זיגמונד הצליח לשכנע את הנסיך כי הרב מונע ממנו להינשא מתוך דעות קדומות. הנסיך החליט להזמין את הרב אליו, וזימן לפגישה גם את ההגמון. הרב הסביר לנסיך ולהגמון כי אין אלה 'דעות' שלו, אלא זה ציווי הבורא בתורתו, ואין הוא רשאי לנטות ממנו. ההגמון טען כי בסמכותם של הרבנים להתאים את ההלכה לנסיבות, ושבכוחם לתת פירוש של 'תורה שבעל־פה' לתורה שבכתב. הרב דחה את דבריו והבהיר שהתורה שבעל־פה עוברת במסורת מדור לדור, והיא משלימה את התורה שבכתב ואין בכוחה לשנות אותה. התפתח ויכוח. ההגמון ניסה להביך את הרב, אולם הרב ענה על הכול בנחת ובשפה ברורה. הוא הביא גם הוכחות ממקורות הנצרות, דבר שהרשים מאוד את הנסיך.

כאשר החל ההגמון ללעוג לאמונת היהדות הגיב הרב באמרו כי דווקא איש־דת נוצרי צריך לכבד את היהדות, שכן הנצרות באה ממנה... בסיום הדיון אמר הנסיך כי אמנם הוא מכבד מאוד את עמדתו של הרב, אך למעשה הוא פוקד עליו לערוך את חופתם של זיגמונד והגרושה. הרב לא נבהל מדברי הנסיך, והבהיר כי איש לא יוכל לכפות עליו לעשות דבר המנוגד לתורת משה. הנסיך הפטיר בכעס: "נמתין ונראה רצונו של מי יקום".

בוקר אחד הופיעו חיילי הנסיך בפתח ביתו של הרב. בידם הייתה פקודה להביאו אל מרכז השוק, ושם תיערך חתונתם של זיגמונד והגרושה. הרב יצא מהבית בראש זקוף ובמבט נחוש, וכך התייצב מול בני הזוג וחבורת תומכיהם שנאספו במקום. בקול נרגש פנה אליהם הרב והבהיר חד־משמעית כי לא יעשה דבר המנוגד לתורה, גם אם הדבר יעלה לו בחייו. הוא ניסה לדבר על ליבם לחזור בהם, אך הם עמדו במרים. לבסוף התרה בהם כי רק הם יהיו אחראים לתוצאות מעשיהם. זיגמונד והגרושה עמדו מול הרב בחוצפה ותבעו ממנו לקדשם. את המתח באותה שעה היה אפשר לחתוך בסכין. פתאום קרא הרב בקול: "ריבונו של עולם! רוצים לאלצני לעבור על מצוותך. אנא השם, קדש את שמך בעולמך, תן תקווה לדורשיך וחשוף זרוע קדשך כלפי הניצבים נגדך בעזות מצחן!". הרב הזקן פרץ בבכי והחל לקרוא בדבקות רבה: "עננו ה' עננו, עשה למען שמך הקדוש, הגדול והנורא!". אך סיים את תפילתו וזעקות אימים פילחו את האוויר.

תחת רגליהם של זיגמונד והגרושה נפער בור, והשניים נפלו לתוכו. ערימות עפר החלו להידרדר אל הבור, וכעבור זמן קצר כיסתה אותם האדמה והם נעלמו. חיילי הנסיך ניסו לחפור באדמה, אך כל מאמציהם היו לשווא. הנסיך בא לראות את המחזה במו ־ עיניו ונחרד. הוא שלח שליחים להתייעץ עם ההגמון כיצד לפייס את הרב, אולם השליחים חזרו וסיפרו כי ההגמון ממלמל הברות נטולות משמעות וכי אין עם מי לדבר. הנסיך החליט ללכת אל הרב ולבקש את סליחתו. הרב קיבל את התנצלותו, אך ביקש דבר אחד - לגדר את המקום בחומת אבנים, לבל ייכשלו הכוהנים בהליכה מעל קברי השניים. לפחות כמאה ושישים שנה לאחר מכן ־עוד בימי הרמ"א־ עדיין היה אפשר לראות במרכז השוק בקרקוב את חומת האבנים, שהוקמה לציון המקום שבו נבלעו שני החוטאים, והסיפור עבר ברעד מדור לדור.

(מתוך שיחת השבוע / פרשת קורח תשע"א)

שביבים / שאול שיף

הגשת מאכלים למי שאינו מברך

משפחה שמחמת איזו סיבה, מתארח בביתה יהודי שאינו שומר תורה ומצוות, והוא מעוניין להגיש לפניו דבר מאכל, וידוע לבני הבית, שאותו אדם לא יברך על המאכל, האם יש לחוש גם בנדון כזה לאיסור של לפני עור לא תתן מכשול או לא?

בגמרא במסכת חולין (דף קז:) אמרו, שאסור להאכיל פת למי שאינו נוטל את ידיו לפני האוכל, מפני איסור "לפני עור לא תתן מכשול". ונחלקו הפוסקים, האם אסור להגיש לחם דווקא למי שאין ספק בדבר שלא ייטול את ידיו, או שהאיסור שייך גם במקרה שיש ספק אם האורח ייטול את ידיו. ומדברי מרן השולחן ערוך משמע, שגם במקרה שיש ספק אם האורח יטול את ידיו או לא, אסור להגיש לפניו לחם, מפני חשש איסור לפני עור לא תתן מכשול. (אולם המגן אברהם דייק להיפך מדברי מרן, שדווקא אם ודאי יעשה המתכבד איסור, אז אסור להגיש לפניו פת). ואם כן לכאורה הוא הדין לענייננו, במי שאינו רגיל לברך על האוכל, שיהיה אסור לתת לפניו כיבוד, מפני שמסתבר שלא יברך על האוכל, ונמצא שאנו מכשילים אותו באיסור אכילה בלא ברכה, ועל כל פנים יהיה בכך איסור במקום שבודאי אינו מברך על האוכל.

עוד עלינו להוסיף, כי אין להקל ראש בנדון שאלתנו כלל וכלל, מפני שהשאלה העומדת לפנינו, היא שאלה של איסור תורה ממש, שהרי איסור "לפני עור לא תתן מכשול" הוא איסור מן התורה. ואף על פי שאכילה בלא ברכה, לדעת רוב הפוסקים אין איסורה אלא מדרבנן, מכל מקום גם בהכשלת אדם באיסור דרבנן יש את האיסור של לפני עור לא תתן מכשול מן התורה, שהרי בנתינת מכשול כפשוטו בפני עור, כגון מי שמניח אבן להכשיל את העור שיפול בהליכתו, בודאי שיש איסור תורה, ואם כן, בהכשלה באיסור דרבנן, שגורמת לאדם לקבל עונש בידי שמים, שהוא דבר חמור יותר ממעידה ונפילה בעולם הזה, כל שכן שנחשב הדבר למכשול מן התורה. ובשו"ת תורת חסד להגאון מלובלין האריך לדון בנדון זה, אם המכשיל את חברו באיסור דרבנן עובר על איסור תורה של לפני עור, או שאינו אסור אלא מדרבנן, אבל מכל מקום עדיין יש כאן שאלה הנוגעת לאיסור תורה, ועל כן קשה מאד לסמוך על סברות בלתי מוכרחות, להתיר נתינת כיבוד בפני מי שאינו מברך.

ומעשה שהיה לפני למעלה מחמישים שנה, שנשאל בנדון שלנו הגאון בעל ה"חזון איש", והשיב לשואל (הוא הרב מגיד המישרים הגאון רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זי"ל), שלדעתו יש להתיר נתינת כיבוד בפני אורח שאינו מברך, וטעמו להקל בזה היה, הואיל ואין האיסור בנתינת מכשול, אלא מחמת המכשול שיהיה בפועל לאותו שיכשל, ואם כן, הואיל ואם לא נגיש בפני האורח מאכל ומשקה בודאי הוא יפגע מכך, ועל ידי זה יכשל באיסור חמור של שנאת ישראל, שבודאי הוא חמור יותר מאיסור אכילה בלא ברכה, לפיכך יש להתיר להגיש כיבוד בפני יהודי באופן זה.

ברם, הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זי"ל, בספרו שו"ת מנחת שלמה (ח"א), לא כתב להקל בזה, אלא דווקא בנדון שהאורח היה תומך תורה גדול, וגם יש חשש חילול ה', שיאמרו שהדתיים אינם מתנהגים בדרך ארץ, אבל בלא דוחק גדול כזה לא כתב להתיר. ולמעשה, השיבנו מרן רבנו הגדול רבי עובדיה יוסף זצ"ל, כי נכון להימנע מלהגיע בכלל למצבים כגון אלו, ואם אירע שהגיע אורח שאינו שומר תורה ואינו מברך, ויש חשש חילול ה' אם לא יגישו לפניו כיבוד, אז נכון מאד לבקש ממנו בדרך ארץ גדולה שיברך על מה שאוכל, ואם אי אפשר לבקשו לברך, או שקרוב לודאי שהוא יסרב, אז יש מקום בדוחק גדול להתיר להגיש לפניו כיבוד. ועל כל פנים כאמור, לדעת החזון איש יש להקל בנדון זה. ויש עוד עצה בעניין זה שלעתים קרובות היא אפשרית, שיגיש בפני האורח כיבוד, ואז ייטול בעצמו גם כן מהכיבוד, ויאמר לאורח, אני מברך ומכוון להוציא אותך ידי חובה, ותענה אמן, ואז יברך ויפתור בברכה גם את האורח, וגם יזכה אותו בברכה.

יראת חטא של בת ישראל

"הנה ענין הזהירות הוא שיהיה האדם נזהר במעשיו ובענייניו, כלומר, מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו, הטובים הם אם לא" [מסילת ישרים, פרק ב].

הרבנית מנוחה גרודזינסקי ע"ה[אשת רבי משה הי"ד בן הצדיק רבי יצחק זצ"ל מוורשה], בימי נעוריה, הבחינה פעם, בהיותה לבושה בסינר תוך כדי עבודה במטבח, כי הנה עוד מעט תשקע השמש. מיהרה והתפללה תפילת מנחה בהיותה לבושה עדיין בסינרה. לאחר מעשה הצטערה צער רב והלכה למרא דאתרא הגאון רבי חיים ליב סטאוויסקער לשאול את פיו, כיצד תכפר על המעשה שעשתה. ענה לה רבי חיים ליב: "אם את מסוגלת להיראות כך בסינרך לפני אנשים ואינך מרגישה פחיתות כבוד, אין דבר". חזרה לביתה, לבשה שוב את הסינר והסתובבה עמו בכל רחובות העיירה...!

(על פי מוסף יתד נאמן, בשלח תשס"ו/דרשו)

האומנם חשש מפני עין הרע?

האם יש יסוד למנהג שנהגו בכמה מקומות, שאישה יולדת אינה באה לחתונה של קרוביה, כל זמן שהיא בתוך שלשים יום ללידתה?

המקור למנהג זה, הוא ממנהגים שנהגו בהם בכמה ארצות, שאמרו שיש בזה חשש מפני עין הרע, או שמשום כך תגרום היולדת לאישה הנישאת כעת, שחלילה לא תוכל ללדת מחמת השתתפותה של היולדת בחתונתה. והנה דבר זה בודאי שאין לו שום היקש מהשכל הישר, וניכרים הדברים שהוא מנהג משובש ממנהגי הערביים ושאר פתיים שבאותם המקומות, שנהגו כן על פי אמונות טפלות בדעת קלושה, וכבר שמענו שנשאלו אודות מנהג זה כמה מגאוני ישראל, ומהם הגאון רבי מנצור בן שמעון זצ"ל, שהיה מגדולי הרבנים המקובלים בארץ ישראל, ועוד אחרים, והמה חיוו דעתם שאין מקום למנהג זה על פי האמת, לא לפי הקבלה ולא לפי הפשט. ולפיכך נותר לנו לדון אם יש איסור לנהוג במנהגים כאלה על פי הדת.

והואיל ומנהג זה יסודו ממנהגי הגויים, נראה לכאורה שיש לאסור לנהוג כן לפי שאסור ללכת בחוקות הגויים, שנאמר "ובחקותיהם לא תלכו". אלא שמרן הרב [הגר"ע יוסף זצ"ל] דן בזה בכמה מקומות

בספריו, והעלה שמעיקר הדין אין איסור לעשות כל דבר שנהגו בו הגויים, כל שלא נהגו בו משום פריצות או משום שהוא ממנהגי עבודה זרה שלהם, ומלבד אלו המנהגים שהוזכרו בפירוש בגמרא (שבת סז:) שאסור לנהוג בהם, אין לנו להוסיף מדעתנו עוד ועוד מחוקי הגויים להכריז עליהם איסור. וכמו שכתבו כן הר"א ממיץ והרשב"א בתשובה. ולפיכך אין לאסור מן הדין הליכה בלא כיפה על הראש, לאסור מן הדין הנחת פרחים על קברי המתים, (אף שאין נכון לנהוג כן), וכמו כן אין איסור להעמיד ענפי אילנות בבתי כנסת בחג השבועות לכבוד התורה, אף שנהגו כן גם הגויים, אף שגם מזה נכון להימנע. ועל כן נראה שמצד חוקות הגויים אין איסור בהליכה במנהגים אלו, אף שאין בהם ממש.

ומכל מקום כתב מרן הגר"ע יוסף זצ"ל (בשו"ת יביע אומר ח"י דף שמו ע"א), כי האיש הנבון ומשכיל בתורת ה', יש לו להתרחק מכל דברי הבל והזיות שנהגו בהם מחוסרי הדעת, וכגון אלו האומרים שיש סכנה לכלה אם היולדת תגיע לנישואיה בתוך ארבעים יום ללידתה וכיוצא באלו, שאינם אלא פטפוטי מחוסרי דעת, ונראה שלמדו כן מהנשים בחוץ לארץ אשר לא מבני ישראל המה. וכבר כתב רבנו הרמב"ם, שאין ראוי לישראל שהוא עם חכם ונבון להמשך אחר ההבלים וההזיות של הגויים, וכל המאמין בלבו בדברים אלו, וחושב שהן דברי אמת וחכמה, אינו אלא מן הסכלים והטיפשים, שאין דעתם שלימה, אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת (השלמים בדעת), יודעים שאינם דברי חכמה אלא דברי תהו והבל שנמשכו בהם חסרי הדעת, ומפני כך הזהירה התורה תמים תהיה עם ה' אלהיך. וכן כתב הגאון מעוז ומגדול ללומדי התורה, רבינו בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל, הראשון לציון, ששמע מה שאומרים בנוגע לחתן וכלה הנכנסים לבית היולדת או להיפך, וכתב, שהם דברי שוא ותפל, שאין בהם ממש, וצריך להתרחק מהם, ומה גם שאמונות טפלות אלו גורמות לריב ומדנים בין משפחות ישראל, ומעשים בכל יום עינינו הרואות שמבקרות יולדות וכלות אשה את רעותה, ואינן נפגעות במאומה, ואין שטן ואין פגע רע. לכן אסור להעלות על הדעת הזיות טפלות כאלה, ויש לפרסם שדברי הבל הם. לא ירעו ולא ישחיתו. וכן כל הדברים שיוצאים מההיקש הטבעי והשכלי, יש להרחיק כמטחווי קשת.

היוזמה המיוחדת שקדמה ללימוד 'הדף היומי'

(149 שנים לחגיגות סיום הש"ס שע"י 'חברא גמרא' בעיר ממל - כ' בסיון תרכ"ט-תשע"ח)

לא רבים יודעים על היוזמה המיוחדת של הגה"צ רבי ישראל סלנטר זצ"ל שקדמה בכמה עשרות שנים לרעיון לימוד 'הדף היומי'.כידוע, במסגרת פעולותיו עבור הכלל הגיע רבי ישראל סלנטר לגרמניה. הוא שהה שם בעיר ממל הסמוכה לגבול הליטאי, כשהוא מתאכסן בביתו של רבי בן ציון הנמן זכרונו לברכה, במשך קרוב לעשרים שנה. היה זה בית בן שלש קומות, בקומה השלישית היתה ישיבה, וגם ת"ת של ילדי העניים היה באותו בנין, ורבי ישראל אף הוא התאכסן באותו בית.הוא חולל בעיר מהפכה רוחנית שהטביעה את חותמה על אנשי ממל, עד שבכל האזור יצא להם שם כאנשים מיוחדים. בין פעולותיו שם עם בואו בשנת תר"כ, היה 'חברה גמרא' שייסד, כשהתרבו ובאו לומדים בבית המדרש, ללמוד את כל הש"ס - יוזמה שהקדימה את רעיון הדף היומי בכמה עשרות שנים. מדיווח בעיתוני התקופה ההיא מסופר, כי "ביום כ' סיון תרכ"ט היה סיום התלמוד, ונעשה משתה ושמחה שבעה ימים, והעיר ממל צהלה ושמחה. אשרי עין ראתה כבוד התורה פה ממל, גבירים ועשירי עם הלכו במחול בחוצות וברחובות העיר, והיה לפלא לעם לועז לראות את יקר תפארת היהודים המתאמצים לכבד את תורתם, אשר מיום היווסד הקריה לא נשמע החידוש הזה..."

[ע"פ יתד נאמן יתרו תשע"ג/דרשו]

העצות של ד"ר טובה קליין

1. **הורים צריכים** לשקף לילדם את התחושה שהם מספקים לו הגנה וסדר יחסי בחיים.
2. **הורים צריכים** להקשיב לילדם במקום כל הזמן לדבר אליו או להנחות אותו.
3. **הורים צריכים** לתת לילדם את החופש לשחק ולחקור בעצמו.
4. **הורים צריכים** לספק לילד שלהם את המרחב והחופש להיאבק בדברים וגם להיכשל לעיתים.
5. **הורים צריכים** לעבוד קשה על מנת להבין מהו הייחוד של כל ילד, ומה הם הצרכים שלו בכל שלב בחייו.
6. **הורים צריכים** להציב לילדם גבולות ברורים, ולספק לו הנחיה והדרכה כשצריך.

*פסיכולוגית ילדים, מנהלת מרכז להתפתחות פעוטות

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדואייל: besod@013net.net